

ELS GEGANTS A EUROPA

BÈLGICA I LA GEGANTOMANIA

Gegantomania

A Bèlgica, amb el nom de gegantomania, s'anomena el fenòmen geganter. El mot es refereix a la proliferació de gegants, al cada vegada més creixent interès dels estudiosos i fins i tot a tots als col·leccionistes, aficionats i fotògrafs de gegants.

Bèlgica té un folklore molt ric, bastament estudiat, respectat per les institucions polítiques, administratives i sobretot acadèmiques. Cada any es fan seminaris a les universitats belgues sobre aspectes concrets del folklore. Els estudis universitaris contemplen el folklore de manera habitual i normalitzada com elements que configuren la seva forma de ser. Per altra banda, existeixen un bon nombre de museus de costums i tradicions en els que vaig poder observar les similituds entre el folklore belga i el català.

Abans de parlar de gegants, cal tenir en compte la divisió clara entre la part flamenca i la part walona que també s'observa molt especialment en el tema dels costums del cicle de la vida.

Bèlgica és terra de gegants. Segons una enquesta feta per Renaat van deer Linden, publicada l'any 1981 en el llibre "Les géants processionels en Europe", editat amb motiu del 500 Aniversari de la fi-

Foto: Joan Grau i Elisabet Giró.

gura del gegant Goliath d'aquesta població, la part flamenca tenia en el moment de l'enquesta, 1.198 gegants. Si hi afegim els de la part walona, que no estan censats en l'esmentat treball, arribaríem gairebé als 2.000. Només als entorns d'Ath, existeixen 47 gegants. Aquest ja és un punt de coincidència amb Catalunya, perquè el cens actual de gegants supera de llarg els 1.700 i encara no tenim constància de molts gegants existents a les escoles. El

més normal en moltes poblacions és tenir més d'un parell de gegants, concretament, a Tumhot, el nombre és extraordinari, tenen 52 gegants.

Un detall de les xifres anteriors ens demostra que a final dels anys 70 i just al començament dels 80, el món geganter belga va sofrir un impuls considerable. A la taula que segueix es veu el creixement experimentat en algunes zones en l'espai de 22 anys.

Foto: Joan Grau i Elisabet Giró.

coincideix amb molt poca diferència amb l'inici de l'expansió gegantera a Catalunya, sense que aquesta coincidència vulgui significar res.

Característiques dels gegants belgues

Els caps dels gegants belgues estan construïts de materials similars als gegants catalans. Abunden més els gegants fets de cartró que de polièster i queden alguns gegants com els vells de Dendermonde o alguns dels d'Ath, que el cap és de fusta.

Molts tenen les mans fetes del mateix material que el cap, encara que hi ha molts gegants que tenen les mans fetes amb un guant omplert i a vegades fins i tot el braç és així. En aquests casos cusen les puntes dels dits al vestit, just on volen que hi vagi a parar la mà i d'aquesta manera agafi la positura desitjada. Amb la mà cosida al cos impedeixen que els braços, solts, voleïn.

Les estructures no es fan de cartró o de fibra com aquí. N'hi han de

tota mena, però la manufactura clàssica és feta de vîmet amb ànima de canya, tal i com eren molts dels gegants catalans fins a la meitat del nostre segle, com una de Reus que encara es conserva d'abans de la restauració dels gegants. A Bèlgica i al nord de França, anomenen els gegants i el bestiar amb la denominació de "monstres d'osier", és a dir, monstres de vîmet.

Pel que fa al que representen, existeixen moltes similituds amb els gegants catalans. Llevat dels que tenen una història reculada i que representen a Goliat o a Sant Cristòfol principalment, la majoria representen personatges històrics o bé personatges del llegendari, gairebé sempre relacionats amb la història o el costumari local. Per exemple a Sant Niklaas, el gegant és la representació de Sant Nicolau, vestit de bisbe. A Tournai, entre altres personatges representats hi ha "La Chale Vert", nom popular amb què es coneixia una dona del lloc que pertanyia a una institució, anomenada també "Institution des Chaleés verts et des Collets verts", que es dedicava a la beneficència. A Lochristi, els gegants Reinaert i Hermeline, són dues guineus d'una

	1959	1981
Oost-Vlaanderen	70	115
Antwerpen	10	26
Limbourg	15	34
Vlaams Brabant	25	57

Més o menys, la data de màxima expansió del món geganter belga

Fig. 62. L'Argayon et sa famille dans la seconde moitié du XVIIIe siècle, publiée en frontispice dans l'étude de H. BINET, Notice historique sur l'ancienne procession de Ste Gertrude à Nivelles, dans les Annales de la Société archéologique de l'arrondissement de Nivelles, V, 1895, p. 80.

Foto: Joan Grau i Elisabet Giró.

llegenda local. A Ath, un dels gegants representa l'Ambiorix, un heroi gal local. A Schellebelle, els gegants són cesar i Cesarine, en record de la presència dels romans a la regió...

També hi ha gegants de carnaval com els d'Aalst. En el museu del carnaval de Binche, existeix informació molt variada dels gegants de carnaval de tot Bèlgica. Els gegants de carnaval belgues no reparteixen guitzes, com els nostres del carnaval de Solsona, senzillament són gegants de manufactura igual als altres, però amb cares més grotesques.

Un altre costum bastant extés és el

de representar famílies senceres, com seria per exemple els gegants de Brussel·les o els de Nivelles, que van assistir a la Trobada Internacional de Gegants de Matedepera, l'any passat.

Els gegants de Nivelles

Nivelles, dins del Brabant wallon, té una tradició gegantera molt notable. La primera dada es refereix a un Goliath, el més antic de tot Wallonia, datat l'any 1457. Poc temps després i a diferència del gegant Goliath d'Ath, va canviar el nom molt aviat. L'any 1587, ja es coneix amb el nom d'Argayon. L'any 1668, apareix acompanyat

d'una geganta, la senyora Argayon, i al segle XVIII tenen un fill, el Loló.

Nivelles també va tenir molts altres elements festius: el Cavall Bayard (1513-1599), un drac (1403, 1599 i segle XVIII) una àliga (1637), un licorn (1668), un lleó (1640), un camell (1713) i el Cavall Godet (1637). Cada entremès era conduït per un nen assegut al damunt i naturalment, a sota, els bastaixos.

L'any 1786, Josep II va aplicar unes mesures molt severes que van afectar a tots els "cortèges" (cercaviles) i a tots els ommegangs (festes), i molts dels gegants i dels elements del bestiar van ser venuts o es van fer malbé. Curiosament també trobem una altra coincidència amb Catalunya, perquè les prohibicions del segle XVIII a Catalunya van ser dues, la derivada del Decret de Nova Planta de Felip V (1716) i les prohibicions eclesiàstiques del 1780.

Al segle XIX, els gegants de Nivelles sortien molt esporàdicament i moltes vegades passaven anys sense sortir al carrer. L'any 1806, van ser restaurats i van sortir fins al 1819 en què van quedar fora de circulació fins 1854. Tornen a sortir als anys 1878 i 1888 i fins l'any 1890, en què participen a Brussel·les en un "cortège bruxellois des géants et des légendes populaires" (desfilada de gegants i de llegendes populars). Aquesta festa va agrupar la majoria de gegants i elements del bestiar belga. Curiosament, només dotze

Fig. 6. Le saint Christophe d'Aix-en-Provence, illustration de l'ouvrage de VILLENEUVE, Mœurs, usages et coutumes des Provençaux, réédition, Nyons, Cantemerle, 1972, p. 51, reprise à MILLIN (1807-1811).

anys després, l'any 1902, l'Ajuntament de Barcelona feia el mateix per les festes de la Mercè.

A partir de l'esdeveniment de Brussel·les tornen a sortir cada any per les festes locals i es desplacen a altres indrets: Lille (1892, 1922 i 1956), a Tournai (1923), a

Brussel·les (1935, 1958, 1979 i 1980)...

L'any 1926, Nivelles recupera el drac, el lleó o el camell, que sobreviuen juntament amb els gegants fins al bombardeig de 1940. Els tres gegants actuals daten de 1950 en què van ser recuperats.

Els gegants de Namur

Namur, és la població walona que més elements del bestiari ha tingut i que ens serveixen per comparar amb el nostre bestiari festiu. Ja hem vist, amb el bestiari de

Foto: Joan Grau i Elisabet Giró.

Fig. 5. Hercule, le géant de Louvain, le seul géant connu d'origine mythologique romaine au XVe siècle, extrait de Edward VAN EVEN, op. cit., pl. XXVIII.

Nivelles, que nosaltres tenim elements com la mulassa, la víbria o el bou, que a Bèlgica no hi són i ells en canvi tenen altres animals que no estan en el nostre bestiari popular.

També a Namur hi ha un Goliath molt aviat, l'any 1458, que va ser precedit per un drac (1451) i un

Sant Cristòfol (1455), que era representat per un home dalt de xanques. La companya del Goliath, va arribar l'any 1518, any en què també es va estrenar un Cavall Bayard i dos personatges que representaven a Carmenay i al mag Maugis. La família dels gegants va augmentar amb una filla l'any 1540 i el nombre de gegantons arribarà a

quatre l'any 1576.

Pel que fa al bestiari, el de Namur és encara més extens que el de Nivelles: àliga i griu (1541), lleó, lleona, elefant, dromedari, camell, licorn, estruç i boc (1571). Les sortides dels elements acaben l'any 1724 i es van fent malbé fins a desaparèixer. Els únics elements

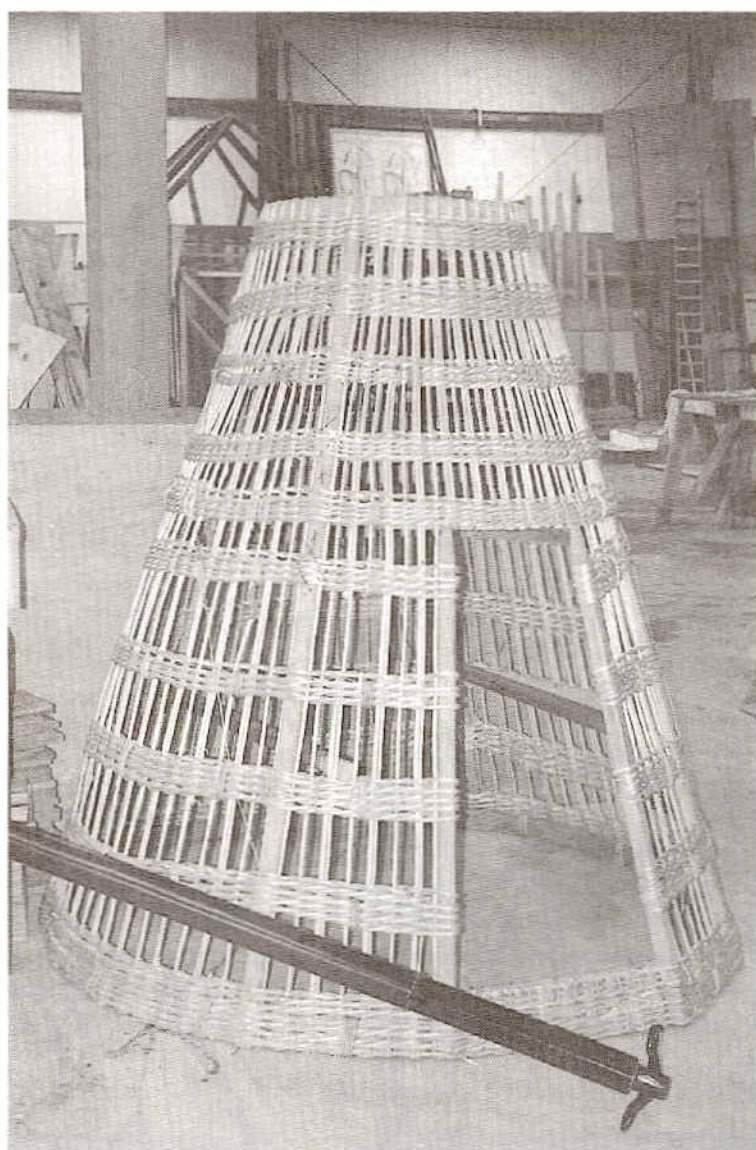

Foto: Joan Grau i Elisabet Giró.

recuperats són els gegants, l'any 1906 i el Cavall Bayard, l'any 1951.

Els gegants de Brussel·les

La dada més antiga coneguda de gegants a Brussel·les és del segle XVI. El primer element que apareix a les documentacions és el Cavall Bayard (1529), seguit dels gegants (1543), que segurament un i altres ja participaven de l'ommegang des del segle XIV. A partir d'aquesta data, la documentació sobre els elements de Brussel·les tampoc és menuda: Sant Cristòfol amb xanques (1698), un cigne, dos grius,

dos dofins, dos cavalls de mar, dos lleons, dos cocodrils, un lleopard, un dromedari, un licorn, un fènix, una àliga, dos camells (1785). Aquest mateix any, a més del bestiar surten onze gegants.

Després d'aquesta data sovintegen cites de gegants a Brussel·les a cada festa i a cada acte protocolari, fins que en la segona guerra mundial són destruïts. L'any 1948, es recuperen tretze gegants i el Cavall Bayard i tornen a ser destruïts entre 1963 i 1965, aquesta vegada, segons apunta Jean-Pierre Ducastelle, degut al vandalisme i la negligència. L'any 1973, l'associació de l'Ommegang, en recupera

quatre. En aquest moment Brussel·les compta entre el nucli i els barris amb una cinquantena de gegants.

Resumint

El tema geganter a Bèlgica és extens i molt més treballat que a Catalunya. Hagessin fet falta una dotzena de planes més per donar-ne una visió més global. Això ha estat un tast suficient per deixar constància d'un país amb gegantomania, com diuen ells. En una altra ocasió caldrà treballar altres aspectes de Bèlgica que hem deixat al tinter i que són de molt interès.

Un d'ells és la Ducasse d'Ath, una festa basada principalment en una desfilada amb molts elements, que a Bèlgica significa el que a Catalunya és la Patum de Berga. Un altre tema que mereix atenció és la Lumeçon de Mons, que és la representació de la lluita entre Sant Jordi i el drac i també té una incidència molt notable per la tradició que té i per l'assistència de públic.

Finalment, caldria treballar elements atàvics, com Sant Cristòfol o Goliat, que a més de llarga tradició, tenen els exponents vius més clars a Bèlgica. També és molt interessant el Cavall Bayard, Beiard, Godet... de nom diferent segons el lloc, però que té una tradició molt arrelada. Particularment vaig tenir ocasió de veure el d'Ath, que el porten setze homes fent-lo ballar. Té 8 metres d'alçada dels peus al cap, i al llom hi porta quatre criatures.

I finalment valdria la pena fer un estudi comparatiu entre els elements del bestiar belga i els del nostre bestiar.

Joan Grau

Número 22

P.V.P. 300 Ptes.

1ª Trobada

GIRONINA DE GEGANTS, NANS I GRALLERS

2a ESTIRADA de CORDA
A BANDA I BANDA
DEL RIU LLOBREGAT
PER LES COLLES GEGANERES
DEL BAIX LLOBREGAT

